

بسمه تعالی
دانشگاه فردوسی مشهد

جلسه دفاع از پایان نامه خانم ملیحه رجایی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی در ساعت ۱۳/۳۰ روز چهارشنبه مورخ ۹۰/۱۱/۱۲ در کلاس ۲۳۶ دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی با حضور امضا کنندگان ذیل تشکیل گردید. پس از بررسی های لازم، هیأت داوران پایان نامه نامبرده را با نمره به عدد .....^{۱۰۰} به حروف ^ص صد و ^{۰۰} و ^{۰۰} درجه ..... مورد تأیید قرار داد / نداد.

عنوان پایان نامه

"بررسی میزان مباراگزی معلمان و ارتباط آن با سبک های تدریس آنها"

امضا

هیئت داوران

❖ داور: آقای دکتر امین خندقی

استاد یار گروه علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد

❖ داور و نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر شعبانی

استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد

❖ استاد راهنما: خانم دکتر جاویدی

استاد یار گروه علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد

❖ استاد مشاور: دکتر مهرام

❖ دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد

❖ مدیر گروه: آقای دکتر امین خندقی

استاد یار گروه علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

عنوان

بررسی میزان مداراگری معلمان و رابطه آن با سبک تدریس مرجح آنان

استاد راهنما:

خانم دکتر طاهره جاویدی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر بهروز مهران

ملیحه رجائی

بہمن ۱۳۹۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناختن ترجیح سبک تدریس معلمان از طریق متغیر پیش بین سعه صدر انجام شده است. جامعه آماری مورد بررسی شامل معلمان نواحی ۱ و ۲ و ۳ آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ بوده‌اند که حجم نمونه ۱۱۰ نفر تعیین شد و از آنان خواسته شد تا به پرسشنامه سعه صدر سفران (۱۹۸۴) و سبک تدریس موسی پور (۱۳۷۷) پاسخ دهند، پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج نشان داد، که سعه صدر معلمان پیش بین مناسبی برای ترجیح سبک تدریس معلمان نیست، و سعه صدر معلمان از سطح متوسطی برخوردار است، سبک تدریس مرجح و غالب معلمان سبک فعال است. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود که به آموزه‌های انسان‌گرایی در برنامه‌های درسی تربیت معلم و آموزش‌های ضمن خدمت توجه بیشتری مبذول شود و محققان بعدی در علل سعه صدر معلمان و رابطه آن با دیگر مسائل مطرح در حوزه تعلیم و تربیت و بالاخص تدریس به مطالعه و پژوهش بپردازند.

واژگان کلیدی: سعه صدر، تدریس، سبک تدریس، انسان‌گرایی.

تقدیم بہ

دوستارہ فروزان زندگی ام؛

مدر عزیز
پ

و

مادر مہربانم

آنها که دعای خیرشان، همواره بدرقه راهم بوده و هست...

تقدیر و شکر

الحمد لله الذی هدانا لهذا وما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله...

حمد و سپاس بی کران خدای را سزود که مراد تمام مراحل زندگی مورد لطف و رحمت و عنایت خاص خویش قرار داده است. این نوشتار بهانه‌ای شد که بار دیگر از همه معلمان و تمام آنان که به من حرفی آموخته و مرا از ابتدا در مسیر علم و معرفت راهنمایی نموده و زمینه‌ساز گام‌های بعدی را برایم هموار کرده‌اند، سپاس‌گزاری کنم. از اساتید محترم گروه علوم تربیتی شکر و قدردانی می‌کنم؛ به ویژه سرکار خانم دکتر جاویدی و جناب آقای دکتر مرام که در طول تحصیل و به‌شمار رساندن این رساله از دانش و اندیشه‌شان بهره‌جویم. از خداوند متعال خالصانه و از صمیم قلب، موفقیت، کامیابی و وصول همه معلمان و اساتیدم را به کعبه مقصود خواستارم. در پایان مراتب سپاس‌گزاری و قدردانی خود را از همه عزیزانی که در تمام مراحل تدوین و نگارش با صبر و حوصله مرا یاری نموده‌اند، اعلام می‌نمایم.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: مقدمه
۲	(۱-۱) بیان مساله
۸	(۲-۱) اهداف پژوهش
۹	(۳-۱) سوالات پژوهش
۹	(۴-۱) تعاریف عملیاتی
۱۰	فصل دوم: پیشینه پژوهش
۱۱	(۱-۲) معنا و مفهوم متغیرهای اصلی پژوهش
۱۱	(۱-۱-۲) سعه صدر
۱۴	(۲-۱-۲) مدارا
۱۸	(۳-۱-۲) تساهل
۱۹	(۴-۱-۲) مرز بین مفهوم مدارا با سایر مفاهیم به ظاهر مشابه
۲۰	(۵-۱-۲) معنای تساهل در معرفت عامیانه
۲۰	(۱-۵-۱-۲) مداهنه
۲۱	(۲-۵-۱-۲) بی تفاوتی
۲۱	(۳-۵-۱-۲) تحمل
۲۲	(۴-۵-۱-۲) تشابه سعه صدر با آزادی

- ۲۳-----۶-۱-۲) مفهوم تساهل و مدارا در فرهنگ اسلامی
- ۲۴-----۱-۶-۱-۲) مدارا در آیات و روایات
- ۲۷-----۲-۶-۱-۲) مدارا در سیره تربیت پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)
- ۳۰-----۷-۱-۲) مدارا به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی معلمان
- ۳۲-----۸-۱-۲) مداراگری معلمان از منظر تعلیم و تربیت نوین
- ۳۵-----۹-۱-۲) مدارا در فرایند تعلیم و تربیت
- ۳۹-----۱۰-۱-۲) راه‌های پرورش مدارا در دانش‌آموزان
- ۴۴-----۱۱-۱-۲) آموزش مدارا به معلمان
- ۵۴-----۱۲-۱-۲) مدارا و تدریس معلمان
- ۵۶-----۱-۲-۲) سبک تدریس
- ۵۸-----۲-۲-۲) انواع سبک‌های تدریس
- ۶۳-----۳-۲-۲) سبک تدریس فعال
- ۶۷-----۴-۲-۲) سبک تدریس غیرفعال
- ۷۰-----۲-۲) پیشینه تجربی
- ۷۰-----۱-۲-۲) سعه صدر، تساهل، مدارا
- ۷۰-----۱-۱-۲-۲) تحقیقات انجام شده در داخل کشور و مربوط به سعه صدر
- ۷۵-----۲-۱-۲-۲) تحقیقات انجام شده در خارج کشور و مربوط به سعه صدر
- ۷۸-----۲-۲-۲) سبک تدریس

- ۷۸-----۲-۲-۱) تحقیقات انجام شده در داخل کشور و مربوط به سبک تدریس
- ۸۲-----۲-۲-۲) تحقیقات انجام شده در خارج کشور و مربوط به سبک تدریس
- ۸۴-----۲-۳) نتیجه گیری
- ۸۶-----۲-۱) الگوی نظری
- ۸۷-----فصل سوم: روش پژوهش
- ۸۸-----۳-۱) روش پژوهش
- ۸۸-----۳-۲) جامعه آماری
- ۸۸-----۳-۳) حجم نمونه
- ۸۹-----۳-۴) روش نمونه گیری
- ۸۹-----۳-۵) ابزارهای پژوهش
- ۸۹-----۳-۵-۱) پرسشنامه سعه صدر
- ۹۱-----۳-۵-۲) پرسشنامه ترجیح سبک تدریس
- ۹۱-----۳-۵-۳) پایایی و روایی ابزار پژوهش
- ۹۲-----۳-۶) روش جمع آوری داده‌ها
- ۹۲-----۳-۷) روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- ۹۴-----فصل چهارم: ارائه یافته‌های پژوهش
- ۹۵-----۴-۱) سوالات پژوهش
- ۹۵-----۴-۱-۱) معلمان چه میزان سعه صدر دارند؟

- ۹۸-۲-۱-۴) سبک ترجیح غالب در بین معلمان چیست؟-----
- ۱۰۰-۳-۱-۴) آیا سعه صدر معلم می تواند پیش بینی کننده سبک تدریس مرجح آنان باشد؟-----
- ۱۰۲- فصل پنجم: نتیجه گیری و تفسیر یافته ها-----
- ۱۰۴-۱-۵) معلمان چه میزان سعه صدر دارند؟-----
- ۱۰۴-۱-۱-۵) بحث و تفسیر-----
- ۱۰۷-۲-۵) سبک ترجیح غالب در بین معلمان چیست؟-----
- ۱۰۷-۱-۲-۵) بحث و تفسیر-----
- ۱۰۸-۳-۵) آیا سعه صدر معلم می تواند پیش بینی کننده سبک تدریس مرجح آنان باشد؟-----
- ۱۰۹-۱-۳-۵) بحث و تفسیر-----
- ۱۱۰-۴-۵) نتیجه گیری کلی-----
- ۱۱۱-۵-۵) محدودیت های پژوهش-----
- ۱۱۱-۶-۵) پیشنهادات-----
- ۱۱۱-۱-۶-۵) پیشنهادات کاربردی پژوهش-----
- ۱۱۲-۱-۶-۵) پیشنهادات پژوهشی-----
- ۱۱۵- منابع و مواخذ-----
- ۱۲۹- پیوست-----

فهرست جداول

- جدول (۱-۳) نمایش آزمون‌های آماری استفاده شده در رابطه با سوالات پژوهش-----۹۳
- جدول (۱-۱-۱-۴) آماره‌های توصیفی مربوط به سعه صدر معلمان-----۹۶
- جدول (۲-۱-۱-۴) آماره‌های توصیفی مربوط به مولفه‌های سعه صدر معلم-----۹۷
- جدول (۱-۲-۱-۴) آماره‌های توصیفی مربوط به ترجیح سبک تدریس معلمان-----۹۹
- جدول (۲-۲-۱-۴) نتایج مقایسه درون گروهی ترجیح سبک تدریس معلمان-----۹۹
- جدول (۱-۳-۱-۴) تحلیل واریانس رگرسیون سعه صدر معلمان و ترجیح سبک تدریس
غیرفعال آنان-----۱۰۰
- جدول (۲-۳-۱-۴) تحلیل واریانس رگرسیون سعه صدر معلمان و ترجیح سبک تدریس فعال
آنان-----۱۰۱

فهرست نمودارها

۸۶ ----- نمودار (۱-۲)

۹۶ ----- نمودار (۱-۱-۴)

۹۸ ----- نمودار (۲-۱-۴)

فصل اول

مقدمه

۱-۱ بیان مسأله

نظام تعلیم و تربیت هر جامعه، اعم از کودکانها و مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، و دانشگاهها از جمله مؤسساتی هستند که وظیفه عمده آن تربیت و آماده کردن افراد برای زندگی مؤثر در جامعه است، یعنی پرورش افرادی که بتوانند در حال و آینده در جامعه بحال خود و دیگران مفید باشند و دارای جسم و جانی سالم و اندیشه‌ای روشن و پرورده باشند، قدرت انتخاب داشته و در انجام اعمال و رفتار مختار باشند، برای وصول به اهداف انسانی خود برنامه ریزی کرده و از امکانات گوناگون برای وصول به آن اهداف استفاده برند، نیک تصمیم بگیرند و نیک عمل کنند و در مواجهه با فرهنگها یا پاره فرهنگهای جدید صاحب نظر باشند، دارای صراحت لهجه و از نظر اخلاقی شجاع باشند، مقید به قانون گردند و خود را از هرگونه بندگی جز بندگی خدا رها کنند (قائمی، ۱۳۶۱: ۷).

به عبارت دیگر می‌توان اذعان نمود، غایت اساسی تعلیم و تربیت پرورش ابعاد فیزیکی، عقلانی، عاطفی و اخلاقی انسان برای دست‌یابی به انسانی کامل است. برای نیل به این غایت، در نظام آموزش و پرورش ما معلم عنصری کلیدی محسوب می‌شود. برای اینکه معلم بتواند این وظیفه را به نحو احسن به انجام رساند لازم است علاوه بر دانش و تخصص و دانستن فن و هنر معلمی، دارای شخصیت سالمی نیز باشد. امر مدارا با دیگران و بویژه با دانش آموزان می‌تواند بعنوان یکی از ویژگیهای ضروری برای معلمان تلقی شود.

مدارا با مردم مستلزم، گشوده بودن ذهن فرد در قبال آنچه در جهان خارج اتفاق می‌افتد، می‌باشد. لذا تعلیم و تربیت باید نسل‌های آینده را برای پذیرش فرهنگ مدارا آماده کند از همین رو مدارس و معلمان نقش اساسی در تدارک و هدایت جوانان به سمت «یاد گرفتن چگونه زیستن با دیگران و رعایت اصل تفاهم و مدارا» دارند (ناهدی، ۱۳۸۰). از آنجا نقش معلم در ایجاد این آمادگی اساسی است که طبق نظر محققان معلمان اساسی‌ترین عامل در

تحقق اهداف آموزشی محسوب می شوند و معلمان هستند که می توانند نواقص احتمالی کتاب‌های درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کنند. یا به عکس، بهترین موقعیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیطی غیرفعال و بدون جذابیت تبدیل کنند. (رحیم زاده و همکاران، ۱۳۸۸)

مطابق با نظر میاسیشچو^۱، برخورد احترام آمیز با دیگران و تعالی خود از طریق تعاملات اجتماعی از ویژگی‌های مناسب شخصیتی می‌باشد. یکی از عوامل مؤثر در تعاملات اجتماعی مناسب تساهل است. این عامل (تساهل) به افراد کمک می کند تا در مواردی که بین موقعیت‌های آنان و نگرش‌های دیگران اختلاف وجود دارد، با دیگران تعاملات اجتماعی مناسبی برقرار کنند (میاسیشچو، نقل در رین و بارانو^۲، ۱۹۹۸).

واژه‌های «تساهل» و «تسامح» در لغت نامه های معروف عربی، معمولاً مترادف با یکدیگر به کار برده می‌شوند. «سمح» ریشه «تسامح» به معنای بخشش و سخاوت، بلندنظری، آزادگی و آزادمنشی است، که نوعی بزرگواری و جوانمردی در آن نهفته است، و «سهل» ریشه «تساهل»، به معنای سهل گرفتن، آسان گرفتن، به نرمی رفتار کردن، تحمل کردن، مجاز شمردن، رواداشتن یا مدارا، خودداری، چشم پوشی، سعه صدر و تحمل هر گونه عقیده مخالف می‌باشد. از این‌رو، بنیاد مکتب‌های الهی نیز- که غایت آن هدایت بشر به سرچشمه حقیقت و وحدانیت است- بر تسامح و تساهل نهاده شده است. (نیکوبخت، ۱۳۸۳)

در منابع دینی اعم از کتاب‌های آسمانی یا کتاب‌های مذهبی، شواهد بسیاری می‌توان یافت که در آنها تساهل توصیه شده است. از آن میان، قرآن کریم در آیاتی مردم را به تساهل نسبت به پیروان ادیان دیگر، حتی کافران فراخوانده است. سفارش خداوند به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم برای خوشخویی با مردم و مدارا و گفت و گو با آنان و بخشایش و مشورت در کارها جملگی مصادیق تساهل اند (شجاع کیهانی، ۱۳۸۵).

---

1. Miasishchev

2. Rean & Baranov

تساهل و تسامح در ابتدا در زمینه موضوعات سیاسی و دینی بیان شدند و هم اکنون قلمرو سیاسی- مذهبی را پشت سر گذاشته و وارد سایر عرصه‌های زندگی بشر شده است (سادا- ژاندرون، ۱۳۷۸: ۴۱). از آنجا که جامعه‌ای که فرهنگ دموکراسی را پذیرفته است به ارزش‌هایی از قبیل آزادی، تکثر و تنوع بها می‌دهد، لازم است مجموعه‌ای از خلق و خواها و منش‌هایی را در بین اعضای جامعه خود گسترش دهد که از جمله آنان سعه صدر است (بانکز^۳ و همکاران، ۲۰۰۵: ۷). بانکز درک تفاوت‌ها در جامعه دموکراتیک را به این خاطر می‌داند که افراد آن جامعه آموزش دیده‌اند و این خود نشان دهنده نقش مهم آموزش در مدارا کردن افراد با یکدیگر است. بنابراین مهمترین وظیفه آموزش و پرورش این خواهد بود که به دانش‌آموزان کمک کند تا دانش، مهارت و نگرش‌های ضروری برای زندگی در جامعه دموکراتیک از قبیل مدارا و سعه صدر را فراهم کند (همان، ص ۹).

با این توضیح که امروزه مدارا، امری ضروری برای زندگی اجتماعی و بطور خاص لازمه تربیت شهروندان دموکراتیک شناخته شده است (همان، ۸) و نقشی که مدارس و مخصوصا شیوه تدریس معلمان در انتقال ارزش‌های دموکراتیک و فرهنگ تفاهم و مدارا دارند، نگرش شخصی معلم از اهمیتی بسزا برخوردار است و باید با آموزش‌های حرفه‌ای و روش‌های مطلوب تعلیم و تربیت «مدارا کردن با دیگران» را جامه عمل بپوشد و در نهایت به نفع رویکردهای دموکراتیک، برابر، تعاملی و مشارکت جویانه تغییر یابد (ناهدی، ۱۳۸۰).

به دیگر بیان، از جمله اهداف تعلیم و تربیت در جامعه دموکراتیک تربیت شهروندان دموکراتیک است، به این ترتیب پرورش مدارا به‌عنوان یکی از ویژگی‌های شهروندان دموکراتیک باید از دغدغه‌های اصلی نظام آموزش و پرورش باشد. در این میان بسیاری از محققان به نقش معلم در توسعه سعه صدر دانش‌آموزان توجه کرده‌اند.

گادوین^۴ (۲۰۰۱) بر این باور است که اغلب مردم تمایل به سمت تعصب، غرض‌ورزی و بی‌مدارایی دارند، وی آموزش و پرورش را پادزهر این قبیل مشکلات می‌داند.

دمایرشیگلو^۵ (۲۰۰۸) ضمن تعریف سعه صدر به: «احترام گذاشتن به دیگران و یادگیری از آنان، ارزش قائل شدن به تفاوت‌ها، پل زدن بین شکاف‌های فرهنگی، کنارگذاشتن رفتارهای ناعادلانه، درک کردن زمینه حاضر و خلق مرزهای جدید»، بیان می‌کند که معلمان در ضمن تدریس باید سعه صدر داشته باشند و آن را به شاگردان انتقال دهند. از همین رو هوآرد^۶ (۲۰۰۳) خاطر نشان می‌کند؛ این خیلی مهم است که ما فقط به آنچه که باید تدریس شود توجه نکنیم بلکه این که چه کسی مسئول تدریس است نیز مهم می‌باشد. به نظر او کتاب‌های درسی، محتوای برنامه درسی و دیگر ابزار مؤثر در تدریس نیز مهم هستند و بیان می‌کنند ما نیازمند این هستیم که معلمان از خود و رفتارهایشان درباره یادگیری، روش تدریس و شاگرد آگاه باشند.

طبق نظر برخی محققین از جمله لوگران، مهمترین نقش معلم فعالیت تدریس است (لوگران^۷، ۲۰۰۹). تدریس نیز فعالیتی چندبعدی شناخته شده است که متاثر از جنبه‌های محیطی، آموزشی، شخصیتی و زبانی می‌شود (رئوف، ۲۰۰۹). از جمله عوامل مؤثر بر تدریس ویژگی شخصیتی معلم می‌باشد چنانچه محققان دیگری به این مساله اشاره کرده‌اند: پاجارس^۸ (۱۹۹۲)، ریچاردسون^۹ (۱۹۹۶) و کاگان^{۱۰} (۲۰۰۷) ساختار شخصیتی و ویژگی‌های معلم را در

---

4. Godwin

5. Demirciglu

6. Howard

7. Jan Lougran

8. pajares

9. Richardsoon

10. kagan

چگونگی اتخاذ تصمیمات در کلاس، انتخاب محتوا و روش تدریس مؤثر می‌دانند (نقل از رثوف، ۲۰۰۹ و ترتیمیز^{۱۱}، ۲۰۰۶).

همچنین، معلم بر اساس هدف و محتوایی که برای آموزش در اختیار دارد روشی بر می‌گزیند که طی آن محتوای مورد نظر را به شاگردان ارائه دهد و همانطور که داگلاس^{۱۲} بیان می‌کند مهم‌ترین عامل در یادگیری، تدریس معلم و روش و فنی است که معلم برای بیان محتوای آموزشی به کار می‌برد (نسنو، ۱۳۸۱: ۳۰). و از آنجا که تدریس کفرآیند و فعالیت‌یاست که هر داخلیکالگوصورت می‌پذیرد، روش و سبکی که معلم در تدریس خود استفاده می‌کند از جمله مسائلی است که توجه محققان و صاحب نظران بسیاری را به خود جلب کرده است و آنها سبک را به کلیه فعالیت‌های منسجم معلم که در کلاس به هدف ایجاد یادگیری در شاگرد انجام می‌دهد اطلاق کرده‌اند. به عبارت دیگر، الگویتدریس چهارچوبیویژها یاست که عناصر مهم تدریس درون آن قابل مطالعه است و انتخابیکالگویتدریس، بستگیبه نوعا گاهیمعلم از فلسفه تعلیم و تربیت و نگرشهای شخصی او خواهد داشت (احدیان و آقازاده، ۱۳۸۲: ۳۰).

همان‌طور که بیان شد تدریس مهم‌ترین فعالیت معلم است و البته تدریس به عنوان فرایندی شناخته شده است که متاثر از ویژگی‌های شخصیتی معلم می‌باشد. در این راستا موسی‌پور (۱۳۸۳) تدریس را فعالیتی دانسته که معلم به انجام آن مبادرت می‌کند و با دستگاه شخصیتی وی در ارتباط است و معتقد است که تدریس مفهومی نیست که خارج از معلم و شخصیت وی معنایی داشته باشد (موسی‌پور، ۱۳۸۳).

آنچه که مسلم است در فرایند تدریس تنها تجربه و دیدگاه‌های علمی معلم نیست که مؤثر واقع می‌شود، بلکه کل شخصیت اوست که در ایجاد شرایط یادگیری و تغییر و تحول شاگرد تاثیر زیادی می‌گذارد (شعبانی، ۱۳۷۷: ۱۱۸-۱۲۰).

---

11. TertemizE

12. Douglas

کانتی^{۱۳} نیز به عنوان محقق دیگری در این عرصه بیان می کند؛ معلمان هنگامی که وارد کلاس می شوند، باورها، تجارب و شخصیت خود را به همراه دارند، اینها مسائلی هستند که بر عمل تدریس شان اثر می گذارد (نقل در کسائیان و آیت اللهی، ۲۰۱۰).

شعبانی بر اساس تحلیل نوع نگرش و روابط معلم نسبت به شاگرد، آنان را به دو گروه شاگردنگر و درس نگر تقسیم می کند. معلمان شاگردنگر، شاگردان را محور اصلی فعالیت های آموزشی می دانند و مواد درسی و انتقال دانش را برای پرورش آنها به کار می برند. معلمان درس نگر بیشتر به درس اهمیت می دهند تا پرورش شاگردان و تمام کوشش آنها بر این است که به هر طریقی که شده درس را به شاگردان انتقال دهند (شعبانی، ۱۳۷۷: ۱۳۰-۱۳۲).

آنچه که از نظرات محققان می توان استنباط نمود؛ اهمیت شخصیت معلمان در ضمن تدریس است، لذا آشنایی با ویژگی های شخصیتی معلمان برای کلیه دست اندرکاران تعلیم و تربیت بسیار مفید است، زیرا باعث می شود که اولاً آنان خود را از دریچه چشم دیگران ببینند و ثانیاً از این واقعیت غافل نباشند که شخصیت معلم همانند شخصیت فراگیران به مرور زمان کامل خواهد شد (مهرداد، ۱۳۸۲: ۲۶).

از آنجا که جایگاه معلم و نقشی که می تواند در موفقیت نظام آموزشی داشته باشد بر هیچ فردی پوشیده نیست، لذا به جاست که به این عنصر کلیدی در نظام آموزشی توجه بیشتری شود و برای بهتر شدن آموزش سعی کنیم که معلمان خود را بهتر بشناسیم. در این میان بررسی ویژگی شخصیتی معلم و تأثیری که بر تدریس او و یا به عبارت دیگر چگونگی نگرش او نسبت به مهمترین عنصری که در زندگی شغلی خود با آن سرو کار دارد حائز اهمیت است. همچنین، نظر به اینکه در دین اسلام برای مدرا و سعه صدر اهمیت زیادی قائل شده و این پدیده مقوله ای مهمی در تعلیم و تربیت شناخته شده است و به ادعای راجرز و گوردون

پذیرنده بودن معلم ضامن یادگیری بهتر شاگردان است (۱۳۷۶: ۲۳۴) و از طرفی لوپر^۴ (۲۰۰۶) بیان می‌کند که سعه صدر در تدریس معلمان و تاثیری که این ویژگی در یادگیری شاگردان و برقراری ارتباط با شاگردان غیرقابل انکار است؛ به این لحاظ ضروری به نظر می‌رسد که نگرش خود را نسبت به معلم تغییر دهیم و او را صرفاً شخصی که وظیفه انتقال موضوعات درسی را به شاگردان دارد تلقی نکنیم؛ بلکه به نقش حیاتی و مؤثر معلم پی برده و سعی کنیم که به جنبه‌های شخصیتی او توجه بیشتری کنیم. بر این اساس، و در مطابقت با نظرات محققان که ویژگی‌های شخصیتی را مؤثر بر رفتار تدریس معلمان دانسته‌اند، در این پژوهش قصد داریم به بررسی سعه صدر معلمان به عنوان یک ویژگی شخصیتی و ارتباط آن با سبک تدریس معلمان پردازیم.

از نتایج این پژوهش می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- مشخص شدن میزان سعه صدر معلمان و در صورت نیاز اتخاذ برنامه‌هایی جهت بهبود آن.
- مشخص شدن سبکی که معلمان در تدریس خود از آن استفاده می‌کنند که آگاهی معلمان از آن می‌تواند موجب درک بهتر فرایند یاددهی- یادگیری از جانب آنان شود.

۲-۱ اهداف پژوهش

یکی از ویژگی‌های ضروری و شناخته شده برای زندگی اجتماعی و رشد و شکوفایی شخصی افراد، مدارا نمودن و برخورداری از سعه صدر در قبال رفتارهای نادرست و اشتباه دیگران است، لذا به جاست به این مهم در فرایند تعلیم و تربیت که افراد از کودکی به درون آن وارد می‌شوند توجه ویژه‌ای مبذول شود و معلمان که جایگاه ویژه‌ای در تعلیم و تربیت دارند از حیث سعه صدر و مدارا با شاگردان رفتار مطلوبی داشته باشند. بر همین اساس می‌توان در آموزش‌های ضمن خدمت و مراکز تربیت